

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Trum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luykenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luykenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelt, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

HOOFDARTIKEL: Marcion, het evangelie van den vreemden god. V. — Uit de Schrift: Dood traditie in godsdienst met het levende Woord. (Matth. 26:63.) — Kerkeleken Leven: „Moet nu 2007 VIII. Over de „Algemeene Genade“, VII. De „Leider“ capituleert... — Even Pareren: In de Soep! — Het Boek van de Week: Reformatorische polemiek. I. — Geestelijke Adviezen: Belijdenis. I. — Ziekende: De Philosophie bij het Creatianisme. VI. — Zending en Evangelisatie: Zendingproblemen van 1935. — Stemmen uit onze Kerken: Het Tweede Reveil is wij. III. — Perschoot, — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Marcion, het evangelie van den vreemden god.

V.

Marcion en Karl Barth.

Ieder, die dit opschrift leest, kan vragen: hoe wordt deze samenvoeging bedoeld? En daarom willen wij maar direct zeggen, hoe wij deze samenvoeging bedoelen: wij wilden er in uitspreken, dat Marcion en Barth door innerlijke verwantschap bij elkander behooren.

Mag dat uitgesproken worden? Is het wel geoorloofd iemand bij Marcion te voegen, die in zijn grondlegend werk slechts enkele malen spreekt over Marcion en hem slechts één keer met inderwijde aanhaalt?

Is dat wel geoorloofd, als die iemand in het voorwoord op zijn grondlegend werk wel toegeeft, dat er tusschen hem en Marcion zekere parallellen zijn, maar die dan direct verzoekt nauwkeurig toe te zien en hem niet te vlug als Marcioniet te loven of te berispen en er zich in datzelfde verband vrolijk over maakt, dat de een hem voegt bij Marcion en een ander hem plaatst bij Thomas Münzer of Kaspar Schwenkfeld?⁵⁴⁾

En is dat wel geoorloofd, als die iemand zoo geniaal is als Karl Barth, zoo oorspronkelijk is als Karl Barth, zoo scherp de problemen weet te stellen, en zoo goed de theologische discussie kan voorhelpen als Karl Barth?

En toch doen wij dit. En dan spreken wij natuurlijk niet uit, dat een zoo geniaal man zich vastlegt aan Marcion alleen, en ook niet, dat er geen tegenstellingen zijn tusschen Marcion en hem, maar om daarmee te zeggen, dat ondanks dit alles Karl Barth leeft in den geest van Marcion.⁵⁵⁾

En hierbij wijst ons Barth zelf den weg in dat éne geval, als hij in zijn „Römerbrief“ waardeerend over Marcion spreekt. Hij doet dit bij zijn verklaring van 7:8—11 en maakt dan de opmerking, dat Marcion zoo voortreffelijk de verhouding van God tot ons heeft beschreven als de verhouding van een absoluut-vreemde.⁵⁶⁾

En juist dat is de hoofdgedachte bij Marcion en een der hoofdgedachten van Barths theologie.⁵⁷⁾

54) Barth, Der Römerbriefs Voorwoord bij den 2en druk, pg. 17, 18.

55) Aldus Prof. Vollenhoven op den 7en Christelijk Sociaal Cursus te Lunteren. Verslag „Rotterdammer“, 11 September 1935.

En zoo: Kayser in het reeds aangehaald artikel: Natur und Gott bei Marcion, in Theologische Studien und Kritiken 1929, pg. 279—296. Hij schrijft zelfs: Bis zur Gegenwart hin, bis zu Karl Barth und Friedrich Gogarten hat es keinen christlichen Theologen gegeben, der gewagt hätte, was Marcion gewagt hat, die Religion ganz auf den absoluten Gegensatz von Natur und Gott oder was desselbe sagt, auf den von Furcht und Glauben auf zu bauen, pg. 294.

56) Römer brief 2, pg. 232.

57) Wij gaan dan ook op de Barthiaanse theologie hier niet in. Door Gereformeerden is dit gelukkig reeds vaak gedaan; ik denk o.a. aan Prof. Schilder, Dr G. C. Berkouwer en A. Janse.

Dat het de hoofdgedachte van Marcion is, is in deze artikelen reeds voldoende uitgesproken. Wij herinneren nog even aan den titel van Harnacks boek: „Marcion, het evangelie van den vreemden God“ en aan zijn uitspraak, dat de nieuwe religie van Marcion dit was, dat de Vreemde tot ons was gekomen. En wij herinneren nog even aan Bousset, die duidelijk laat zien, dat heel de gnosis daar toen vol van was, maar dat niemand scherper dan Marcion heeft uitgesproken, dat God vreemd is en dat de geloovigen zich als vreemden gevoelen in de wereld.

En het is één der hoofdgedachten der Barthiaanse theologie. Met Berkouwer⁵⁸⁾ o.a. zien wij als de gedachte bij Barth, dat God God is en blijft ook — juist — in Zijn genade. Helaas bedoelt hij deze uitdrukking niet Schriftuurlijk. God is God: met deze uitdrukking wil Barth handhaven de vrijheid en soevereiniteit van God — ook deze worden helaas nominalistisch⁵⁹⁾ gezien — en wil hij handhaven de grens tusschen God en mensch. Naar Barths verklaring was het er hem in den „Römerbrief“ om te doen het kwalitatief-eneid verschil tusschen tijd en eeuwigheid in al z'n consequenties te doen uitkomen. En waar hij de verhouding: tijd — eeuwigheid gelijk stelt met die van mensch en God, kan als zijn hoofdbedoeling worden gezien het aanwijzen van de nimmer op te heffen grens tusschen den mensch en God. Een volstrekt dualisme, een onvoorwaardelijke distantie heeft Barth in Paulus' brief gehoord. De brief aan de Romeinen heeft tot inhoud: geen synthese tusschen den mensch en God, tusschen tijd en eeuwigheid! De eeuwigheid gaat geen verbinding aan met den tijd. Ze is de crisis van den tijd en van al het tijdelijke en menselijke. God is in den hemel en wij menschen op de aarde. Er kan in geen enkel opzicht sprake zijn van vermenging of synthese. Er is alleen antithese, exclusiviteit.⁶⁰⁾

Wij kunnen het ook zoo zeggen⁶¹⁾: „Het gaat er om, of er na den zondeval een rechts leven mogelijk is, een tweede omslag, waardoor de mensch weer naar God toegaat. Is dat reëel of niet? Als men zegt: ja, dan komt men in conflict met Barth, die zegt: rechts is er geen menselijk leven, maar alleen geluid Gods, het Woord Gods, de Predigt“.

En we kunnen het ook zoo zeggen:

„De afstand tusschen God en mensch blijft absoluut. Inzoverre God dan ook met Zijn Woord in de historie op zou treden en „gestalten“ zou scheppen, zijn ook weer die gestalten onmiddellijk onderworpen aan de crisis, het oordeel, dat van Godsweg over alle geschiedenis moet gaan. En van een werkelijk „zakelijk“ binnendringen, binnengaan en verschijnen van de „wereld“ Gods in deze „wereld“ van ons, is geen sprake.“

En zelfs als God vleesch wordt, zelfs dan is dat vleesch in deze wereld toch altijd door de zonde beheerscht.“ (Schilder, Wat is de hemel? pag. 30, 31.)

De afstand wordt ook door het geloof niet opgeheven: alles blijft in de crisis. Daarom kan er volgens Barth niet zijn Christelijke politiek en Christelijk sociale actie en daarom veroordeelt Gogarten samenvoegingen als „religie en cultuur, religie en geschiedenis, religie en oorlog, religie en familie, religie en kerk, religie en kunst, enz.: die samenvoegingen hebben geen basis, er is immers geen omslag naar God mogelijk? Zelfs over

58) Dr G. C. Berkouwer in „De dialectische theologie“, artikel in het boek: Beproeft de Geesten, pg. 76—124.

59) Hoe heerlijk wij met de tegenstelling realisme en nominalisme Barths theologie kunnen benaderen, toont A. Janse: De nominalistische inslag in de „Kirchliche Dogmatik“ van K. Barth, Vox theologica, 6e jaarg., nr 4, April 1935.

60) Berkouwer a.a., pg. 81 en 82.

61) Prof. Vollenhoven op den cursus.

de kerk, ja juist over de kerk gaat Gods oordeel: ook door de kerk is er geen band met God. Ook tot een Christelijke ethiek kan Barth zoo niet komen: ethiek is alleen maar mogelijk als critiek over allen ethos!

Meer willen wij van Barths gedachten niet naar voren brengen: de samenvoeging Marcion en Karl Barth in den zin van innerlijke verwantschap is voldoende geïllustreerd. Beiden kennen ze God als den vreemde, beiden zien heel de wereld in ellende gezonken, beiden hebben eigenlijk geen plaats voor ethiek, en beiden leven daarin en daardoor uit gnostieke grondgedachten.

Misschien mag ik beider verwachting van God heel scherp zoo formuleren: ze hebben een God, die alleen maar het eeuwige leven kan geven.

Maar dan moeten ze ook beiden door de kerk van Christus worden bestreden. De eerste Christelijke kerk heeft haar roeping verstaan en met Marcion heftig gestreden OM HAARS LEVENS WIL! Ik haalde reeds Polycarpus' woord tot Marcion aan, toen Marcion door hem erkend wilde worden: „Ja, ik erken u, maar als den eerstgeborene van Satan“.

Diezelfde Polycarpus heeft eens geschreven⁶²⁾: „want ieder, die niet belijdt, dat Jezus Christus in het vleesch is gekomen, is antichristelijk. En wie niet het getuigenis des kruises belijdt, is uit den duivel. En wie de woorden des Heeren naar zijn eigen begeerten verdraait en zegt, dat er geen opstanding noch oordeel is, die is een eerstgeborene van den Satan“. En nu is het mogelijk, dat deze woorden niet op Marcion zelf betrekking hebben, de geest van Marcion wordt er wel in veroordeeld, de geest, die zegt, dat God niet in band kan staan met de wereld, dat God alleen 't eeuwige leven kan geven. Die geest, die de gemeente van Christus al zoo veel kwaad gedaan heeft, bekoort ook nu weer, waar een genie als Barth in dien geest leeft.

Tegenover dien geest moeten wij stellen het vaste Woord Gods en dat Woord Gods spreekt geheel anders. Dat spreekt niet van een God, die geen band kan hebben met de wereld en den mensch: door Zijn immanentie houdt Hij Zich met alles bezig in den kosmos, zelfs met stootje ossen en met gras op een berg, dat door niemand gezien wordt en met het huwelijksleven en met die verachte politiek.

En dat Woord spreekt niet van een God, die alleen maar het eeuwige leven geeft, en daartoe alleen zielen redt: het spreekt van een God, die de harten Zijner kinderen vernieuwt, maar dan ook Zijn kinderen geheel en al in Zijn dienst neemt en hen reeds in dit leven zegent met allerlei zegeningen in Jezus Christus en hen straks met vernieuwd lichaam in een nieuwen hemel en op een nieuwe aarde doet leven.

En dat Woord spreekt niet van een God, die vreemd is, maar van een God, die de menschen maakte naar Zijn beeld en met die menschen wandelde en met hen at en dronk, en dat Woord spreekt van Zijn Zoon, die ons in alles gelijk werd en die gezien en gelast is en die ons door Zijn Geest in gemeenschap stelt met Hem, en aan het Heilig Avondmaal mogen wij Hem zelfs eten en drinken met den mond des geloofs en met Hem vereenigd worden door één Geest, ook al is het, dat Hij in den hemel is, en wij zijn op de aarde.

En die naar dat Woord leeft, vergaat niet voor Hem, die de hoogste Majesteit heeft, maar heeft Hem lief en wandelt met Hem en spreekt met Hem, ook al weet hij, dat hij zich onderwindt, want hij is maar stof en asch.

62) Hoe Barth dan tot kerkstrijd kon komen, cf. Berkouwer a.a., 116—123.

63) Brief aan de Philippiaers (vertaling G. A. v. d. Bergh van Eysinga).